

Idaea trigeminata

Brunfläckad lövmätare

Fjärilar, Mätare

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nära hotad (NT)
B1ac(iv)+2ac(iv); D2

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Geometridae (mätare), **Släkte:** *Idaea*, **Art:** *Idaea trigeminata* - brunfläckad lövmätare (Haworth, 1809) **Synonymer:**

Kännetecken

Brunfläckad lövmätare har en blekt smörgul grundfärg med en tydlig mörkbrun vingbård på framvingen som fortsätter på bakvingen där den emellertid endast är svagt markerad. Arten är en medelstor lövmätare med en spännvidd på 18–22 mm. I de mycket sällsynta fall en andra generation förekommer, är dessa fjärilar vanligen påtagligt mindre och oftare något mörkare. Fjärilen kan förväxlas med tofsfotad lövmätare *Idaea biselata*, men den senare har en blekare grundfärg, en mer glänsande vinglyster och en vingbård som är lika kraftig på både fram och bakvinge. Vanligen har tofsfotad lövmätare betydligt mörkare och distinktare vingbård än brunfläckad lövmätare, dessutom är framvingens diskfläck placerad *innanför* mittskuggan. Andra skiljetecken är att brunfläckad lövmätare har en mörk skuggning i inre delen av framvingens framkant och dessutom ett tydligt gult ”hack” som bryter igenom hela vingbårdens bredd i främre delen av framvingen. Den mörkbruna eller svarta, rakt sittande, men aningen knubbiga larven lever på marken på diverse örter och förnadelar.

Utbredning och status

Brunfläckad lövmätare urskiljdes som medlem av den svenska faunan så sent som 1973. Den är dock en gammal medlem som varit förbisedd på grund av sin likhet med tofsfotad lövmätare, vilken förekommer allmänt i hela södra halvan av Sverige. Äldre fynd i samlingar från 1940-talet styrker dock den brunfläckade lövmätarens mer långvariga existens i landet. I norra Europa förekommer arten endast på den norra och smala delen av Öland, från Persnäs upp till norra udden. Denna del av Öland har ett mycket soligt klimat och betydligt fler soltimmar om sommaren än södra delen av ön och motsvarande delar av svenska fastlandet. Arten är sannolikt en värmetidsrelikt eftersom flera andra insektsarter har ungefär samma utbredning i Nordeuropa. De näst nordligaste populationerna förekommer i södra England. Därutöver förekommer arten lokalt med en mycket splittrad och svårförklarlig utbredningsbild i de södra och centrala delarna av Europa, samt även i Kaukasus, Turkiet, norra Iran och Turkmenistan.

Ekologi

Trots att förekomsten av brunfläckad lövmätare på Öland ligger ungefär 100 mil norr om närmaste förekomster i Centraleuropa uppvisar arten inte alls samma preferens för lokaler med extremt varmt mikroklimat som flertalet värmetidsrelikter på nordliga breddgrader gör. Fjärilen förekommer på Öland främst i solexponerade skogsbryn i kanten av lundskogar och andra trädridåer samt i tätare buskmarker. Förekomsterna är både på torr- och frisk kalkpåverkad mark, dvs typiska markförhållanden på norra Öland. Sannolikt är det inte mark- och jordartsförhållandena som avgör artens utbredning här. Fjärilen är nattaktiv och flyger i anslutning till sin livsmiljö, buskmarker, skogskanter men även inne i skogen etc. Den kan observeras i skymningen och gryningen när den flyger aktivt men den är även lätt att attrahera till ultraviolett ljus under natten. Flygtiden är vanligen början till mitten av juli, men de första fjärilarna brukar kunna observeras redan i slutet av juni. Larven har sannolikt aldrig hittats i naturen i Sverige, men min bedömning är att äggen läggs i skogsbrynen och att larven utvecklas i anslutning till den plats där den kläcktes. Larven lever på döda växtdelar i sin omgivning precis som övriga *Idaea*-arters larver i Sverige. Dock äter den även en större andel färska blad än övriga svenska *Idaea*-arter. Sannolikt är detta anledningen till att larven växer snabbare än övriga svenska *Idaea*-arter, förutom rislövmätaren *I. seriata* som också växer snabbt. Vid odlingsförsök var larven av brunfläckad lövmätare den som växte snabbast av alla undersökta svenska *Idaea*-arter i medeltemperaturer över 20 grader. Möjligen är detta förklaringen till att denna art kan leva i miljöer med ett mindre extremt mikroklimat, men ändå är begränsad till områden med mycket soligt klimat. Det är anmärkningsvärt att larverna av alla svenska *Idaea*-arter, trots att de har mycket små krav på sin föda, förekommer endast i vissa typer av miljöer. Sannolikt är valet av larvens livsmiljö helt eller delvis klimatiskt begränsat. Larven övervintrar som ungefär halv vuxen och förpuppar sig i en gles spånad i eller strax under markytan. I äldre tysk litteratur förekommer uppgifter om att larven spridits tillsammans med plantor från handelsträdgårdar. Inga fynd av arten har dock någonsin gjorts utanför dess kända förekomst område på Öland så sannolikt förekommer inte denna typ av spridning i eller till Sverige. Dessutom behandlas numera flertalet plantor med insektsgifter innan de flyttas mellan länder.

Hot

Alla typer av förändring av de mer traditionella brukningsformerna som ännu förekommer lokalt på norra Öland kan hota brunfläckad lövmätare. Storskaligt "rationellt" bruk som tar bort den mosaikartade brynzonen mellan öppen mark och träd- eller buskridåer kommer att påverka artens livsmiljöer negativt. Där markanvändningen intensifieras kommer även brynzonen att påverkas av konstgödsling från närliggande fält, vilket kommer att leda till högre vegetationshöjd och därmed kraftigare beskuggning av marken. Likaså kommer artens livsmiljö bli mer utsatt för bekämpningsmedel, exempelvis insektsgifter som sprutas på kommersiella grödor. Även nedläggning av mindre jordbruk kommer att hota artens framtida överlevnad eftersom brynzonerna och buskmarkerna kommer att växa eller planteras igen varvid det mosaikartade landskapet alltmer homogeniseras.

Åtgärder

Uppmuntra och ekonomiskt stöda jordbrukare på norra Öland att bevara det traditionella brukningslandskapet. Undvika att skapa stora brukningsenheter som kräver mycket plats, kemiska resurser och omvandling av landskapet. Avvärja produktionsinriktad trädplantering på värdefullare, inte längre brukade odlingsområden. Uppmuntra extensivt hästbete på nedlagda odlingsmarker och i igenväxande buskmarker. Införande av biologiskt anpassad och kontinuerlig vägkantsslätter längs småvägarna på norra Öland skulle sannolikt vara tillräckligt för att säkra artens (och många andra rödlistade arters) fortsatta överlevnad i Sverige.

Litteratur

- Bergman, A. 1955. Die Gross-schmetterlinge Mittelsdeutschlands 5, Spanner. Leipzig/Jena. (Urania Verlag). 1267 pp.
- Forster, W. & Wohlfahrt, T. A. 1981. Die Schmetterlinge Mitteleuropas. Spanner (Geometridae). Stuttgart (Francksche Verlagshandlung), 312 pp.
- Hausmann, A. 2004. The Geometrid Moths of Europe vol 2. Apollo Books. Stenstrup. 600pp.
- Ryrholm, N. 1989. The influence of the climatic energy balance on living conditions and distributions patterns of *Idea* species (Lepidoptera. Geometriadae). Acta Universitatis Upsaliensis 208.
- Skou, P. 1984. Nordens målere. Håndbog over de danske og fennoskandiske arter af Drepanidae og Geometridae (Lepidoptera). København & Svendborg (Fauna Bøger & Apollo Bøger), 332 pp.

Författare

Nils Ryrholm 2007. © ArtDatabanken, SLU 2007.